

Overgenomen uit: Begijnhofkrant 58 (2017) 2 - 7

Begijnen en boeken

De boekencollectie van het begijnhof in Turnhout (deel 4)

Lucas van Mechelen: Den Boeck der Gheestelijcke Sanghen -Den Bliiden Requiem
Hugo Vanden Bossche

In 2000 werd op de zolder van de infirmerie een uitgebreide muziekcollectie gevonden.¹ Deze muziekbibliotheek bevat drukken (56) en handschriften (16) vanaf de contrareformatie tot het begin van de 20ste eeuw.^{2,3} Een handschrift op perkament, het Responsoriaal Processionale (B TUmb 1²) van ca. 1550⁴ en een aantal drukken waren niet naar de zolder verwezen; ook Den Boeck der Gheestelijcke Sanghen (inventaris boekencollectie nr. B1614⁵, zie ook: c:stcv:3147327) werd dit lot bespaard.

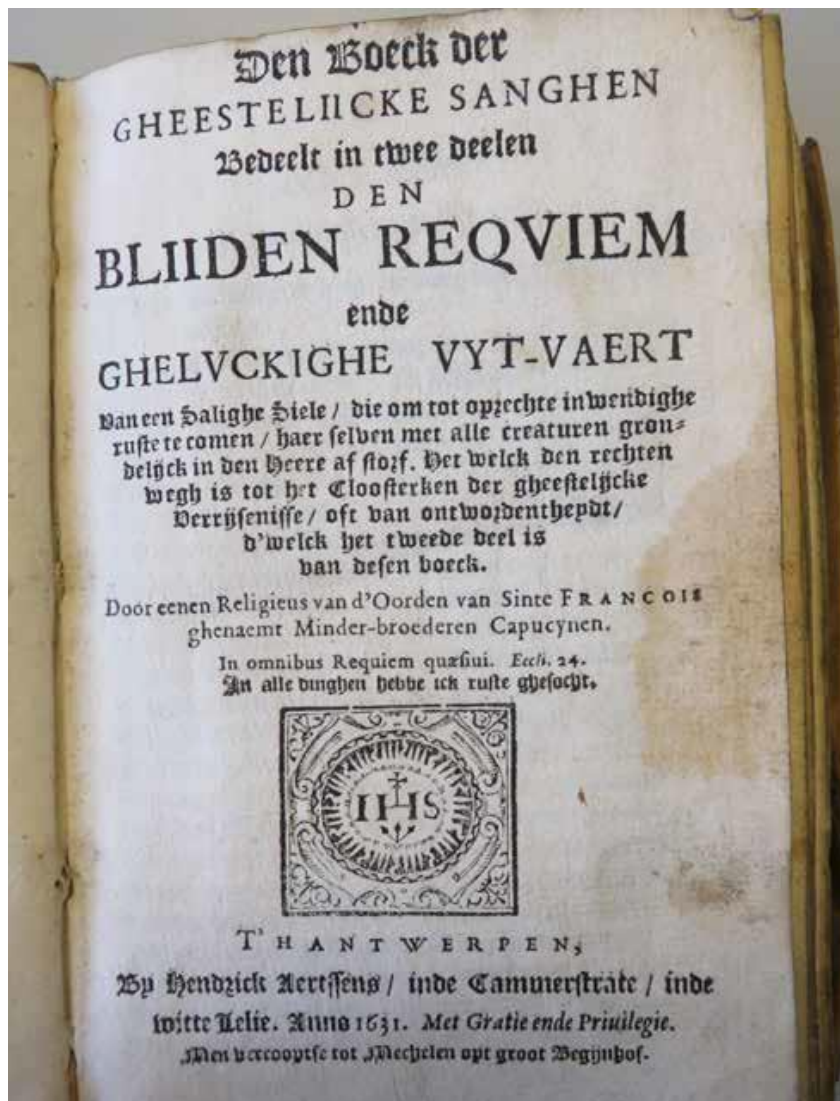

Foto 1

Lucas van Mechelen

Op het titelblad van het liedboek *Den Boeck der Gheestelijcke Sanghen* wordt de auteur omschreven als 'eenen Religieus van d'Oorden van Sinte FRANCOIS // ghenaeamt Minder broederen Capucynen'. De mystieke lieddichter was de kapucijn Lucas van Mechelen, die in feite Ludovicus Gomez heette (voor deze en de volgende gegevens heb ik vooral gebruikgemaakt van de in de Literatuurlijst vermelde publicaties: zie nummers 6-10).

Hij werd in Aye, nu deelgemeente van Marche-en-Famenne, in 1595 of 1596 geboren als zoon van Joannes Gomez en Angela Mendez, beiden van Joods-Portugese afkomst. Zijn kloosternaam Lucas van Mechelen kreeg Ludovicus Gomez toen hij, als Mechelaar, in 1615 in Gent op 20-jarige leeftijd intrad in de orde van de minderbroeders-kapucijnen. Als novice stond hij onder leiding van novicemeester Marcellinus Brugensis (Marcellianus, Marcel van Brugge, ca. 1580-29 november 1637), een belangrijke figuur voor de studie van de spiritualiteit van de toenmalige kapucijnen en kenner van de Carmel (Spaanse) mystiek [Theresia van Avila († 1582) en Juan de la Cruz (Jan van het Kruis, † 1591)]. Hij vertaalde als eerste de mystieke werken van Jan van het Kruis in het Nederlands en is de schrijver van een zeer fijnzinnig traktaatje, met als titel *Dit is het geestelijc pepelken*, waarin Marcellianus het beeld van het 'sijde wormken', dat moet sterven om een schoon wit 'pepelken' (vlindertje) te worden, toepast op het geestelijke leven: de ziel moet 'duysentdooden sterven'.⁸

Lucas van Mechelen ontving de tonsuur op 21 januari 1618 en werd priester gewijd in Mechelen op 16 maart 1620. Hij verbleef tot 1637 in het kapucijnenklooster van dezelfde stad, waar hij, niet zonder moeilijkheden, optrad als geestelijk leidsman van Anna de Man, begijn van het St.-Catharinabegijnhof te Mechelen, die de uitgave van twee van zijn liedboeken heeft bekostigd. In 1637 werd hij overgeplaatst naar St.-Winoksbergen (nu Bergues in Frans-Vlaanderen), waar hij onder andere gardiaan (kloosteroverste) was. In 1651 verhuisde hij naar Gent, waar hij op 15 september 1652 overleed.

Kapucijnen en andere minderbroeders-observanten geboeid door de mystiek

De kapucijnen die zich na de val van Antwerpen (1585) in de Spaanse Nederlanden vestigden, hebben een grote rol gespeeld tijdens de katholieke reformatie¹¹, die door protestantse historici de contrareformatie werd genoemd. De kerkelijke reformatie legde in de na-Trentse periode vooral het accent op onderricht en prediking. De kapucijnen hebben zich volledig ingeschakeld in deze nieuwe pastoraal.¹² Met hun predicaties in de volkstaal en hun levenswijze hebben de 'straatpredikanten' de geloofsbeleving verinnigd (verdiept).

Lucas van Mechelen is waarschijnlijk nooit een 'straatpredikant' geweest; 'een heesheid op de borst' maakte hem geregeld het preken onmogelijk. Hij kon zich daardoor geheel op de beschouwing toeleggen. Dat kon, omdat de minderbroeders-kapucijnen en voor hen de minderbroeders-observanten niet alleen predikten, 'heilig' (arm) leefden, branden blusten en pestlijders verzorgden, maar ook geboeid waren door de mystiek.¹¹ Jan van Ruusbroec, Johann Tauler en Hendrik Herp waren voor hen de drie grote voorbeelden. De minderbroeder (gardiaan) Hendrik Herp schreef in het Mechelse minderbroeders-observantenklooster onder meer zijn mystieke werk *Spieghel der volcomenheit* in de volkstaal.¹³ De kapucijn Gabriel van Antwerpen¹⁴ verzorgde de eerste in het Nederlands gedrukte uitgave van Ruusbroecs meesterwerk *T'Cieraet der Gheestelycker Bruyloft*. Hij zorgde ook voor de vertaling van *Naer-volghinge des armen leven Christi* van de pseudo-Tauler, die hij uitgaf samen met de *Sermoenen* van Johann Tauler (inventaris boekencollectienr. B1633). Pater Gabriel was ook de uitgever van *Den grondt-steen der volmaecktheyt*, een boekje dat wordt toegeschreven aan de Brabantse mysticus Willem Jordaens (inventaris boekencollectie nr. B1616).¹⁴

De franciscanen waren niet alleen vertalers en uitgevers. Zoals de bovenvermelde Hendrik Herp waren er heel wat 'beoefenaars van de schone letteren'. Een van hen is zeker de Mechelse franciscaan (minderbroeder) Frans Vervoort († 1550). Volgens Wolfgang Schmitz¹⁵ kan deze geleerde minderbroeder (hij kende Latijn, Hebreeuws en Chaldeeus), die verkoos in de anonimiteit te leven, "het best gekarakteriseerd worden als een volksmysticus. Met een gepassioneerde liefde tot God, zoals we die bij Hadewijch vinden, maar in geheel andere vorm. Ook Vervoort is meditatief, dramatisch en dynamisch, maar overal en voor iedereen verstaanbaar."¹⁵ Hij heeft in zijn vele werken de middeleeuwse Brabantse mystieke geschriften gepopulariseerd.¹⁶ Van Frans Vervoort zijn twee werken, namelijk *Aen de begynkens van Mechelen* en *Het hofken der devotien*, als convoluut aanwezig in de boekencollectie (inventarisnummer: B1601).⁵

Hier moeten we ook de uit Den Bosch afkomstige kapucijn Joannes Evangelista (kloosternaam van Gerardus van Scharen of Verscharen, ca. 1588 - 1635) vermelden, van wie twee drukken van zijn boek *Het eeuwich leven* in de boekencollectie van het begijnhof aanwezig zijn [inventarisnummers M1622 (1644) en B1637 (1687)]. Joannes Evangelista van 's-Hertogenbosch werd een jaar voor Lucas van Mechelen in het kapucijnenklooster van Mechelen geprofeet. Deze befaamde mystieke auteur zal op Lucas' werk zeer veel invloed uitoefenen. Beiden hebben de spiritualiteit van de geestelijke dood uitgewerkt.⁸

Een van de qua inhoud, maar niet qua poëtische waarde merkwaardigste werken van de contrareformatie in de Nederlandse letterkunde is *Den Boeck der Gheestelijcke Sanghen*.⁹ Dit boek verscheen in drie delen: *Den Blijden Requiem* (1631), *Cloosterken der gheestelijcke Verrijsenissen oft van ontwordentheydt* (1639) en *Den droeven Allelulia* (1674). Ze zijn het resultaat van zijn beschouwend leven. Deze drie bundels met mystieke liederen, die deels tijdens zijn leven en deels postuum werden uitgegeven, brengen in hun vreemd klinkende titels de paradox van het mystieke leven, waarin radicale zelfverloochening en de mystieke verrukking van het sterven samengaan, op een treffende wijze tot uiting.

Exemplaar uit boekencollectie van Turnhouts begijnhof

Titelblad

Den boeck der / GHEESTELIJCKE SANGHEN/ Bedeelt in twee deelen / DEN/ BLIIDEN REQVIEM /ende GHELVCKIGHE VYT-VAERT van een Salighe Siele / die om tot oprechte inwendighe /ruste te comen/ haer selven met alle creaturen gron=/delijck in den Heere af storf. Het welck den rechten/wegh is tot het Cloosterken der gheestelijcke/Verrijsenisse/ oft van ontwordentheydt// d'welck het tweede deel is/ van desen boeck./ [...] T'HANTWERPEN,/ Hendrick Aertssens/ inde Cammerstrate/ inde/ witte Lelie. Anno 1631. Met Gratie ende Priuilegie./ Men beccoopt se tot Mechelen opt groot Begijnhof.

De titel kan verwarring scheppen. Er staat: *Den Boeck der Gheestelijcke sanghen/ Bedeelt in twee deelen/ Den Bliiden requiem* ende *Ghelvckighe vyt-vaert*. In het boek dat in 1631 werd gedrukt en dat deel uitmaakt van de boekencollectie van het Turnhoutse begijnhof, is alleen *Den Blijden Requiem* opgenomen.

De titel van het tweede deel is niet de *Ghelvckighe vyt-vaert*, maar, zoals wordt gemeld in de middentekst van het titelblad, het *Cloosterken der gheestelijcke Verrijsenissen oft van ontwordentheydt*. Dit tweede deel, zonder muzieknotaties, werd pas in 1639 bij dezelfde drukker Hendrick Aertssens in de Kammenstraat in de Witte Lelie uitgegeven. Dat die twee delen samen horen, kunnen we afleiden uit de titelexplicatie (titelblad midden tekst) van het boek. De titel wordt verklaard als een gelukkige uitvaart van een 'salighe siele' die om tot oprechte inwendige

rust te komen 'haer selven met alle creaturen grondelijck in den Heere storf'. Hetwelck den rechten weg is tot het Cloosterken van de geestelijke Verrijzenis of van ontwordentheydt.⁸ Op het titelblad vinden we ook het Christusmonogram met de drie spijkers en wordt ook vermeld dat het boek verkocht werd op het groot begijnhof.

Privilegie

Uit het privilegie van 9 december 1630 blijkt dat het liedboek alleen op het begijnhof van Mechelen mag worden verkocht. Het privilegie is verleend aan de in Mechelen geboren juffrouw Anna de Man, begijn op het groot begijnhof van Mechelen (ingetreden op 16 mei 1611, † 6 augustus 1657). Haar wordt toegestaan exclusief 'te moghen doen drucken, verkoopen (in de Nederlanden) ende distribueren een Boecxken bedeeft in twee deelen gheintituleert Den blyden Requiem, ende het Cloosterken der gheestelycke verryssenis' voor de duur van acht jaar. Het tweede deel heeft ze op de valreep in 1639 nog kunnen laten drukken.

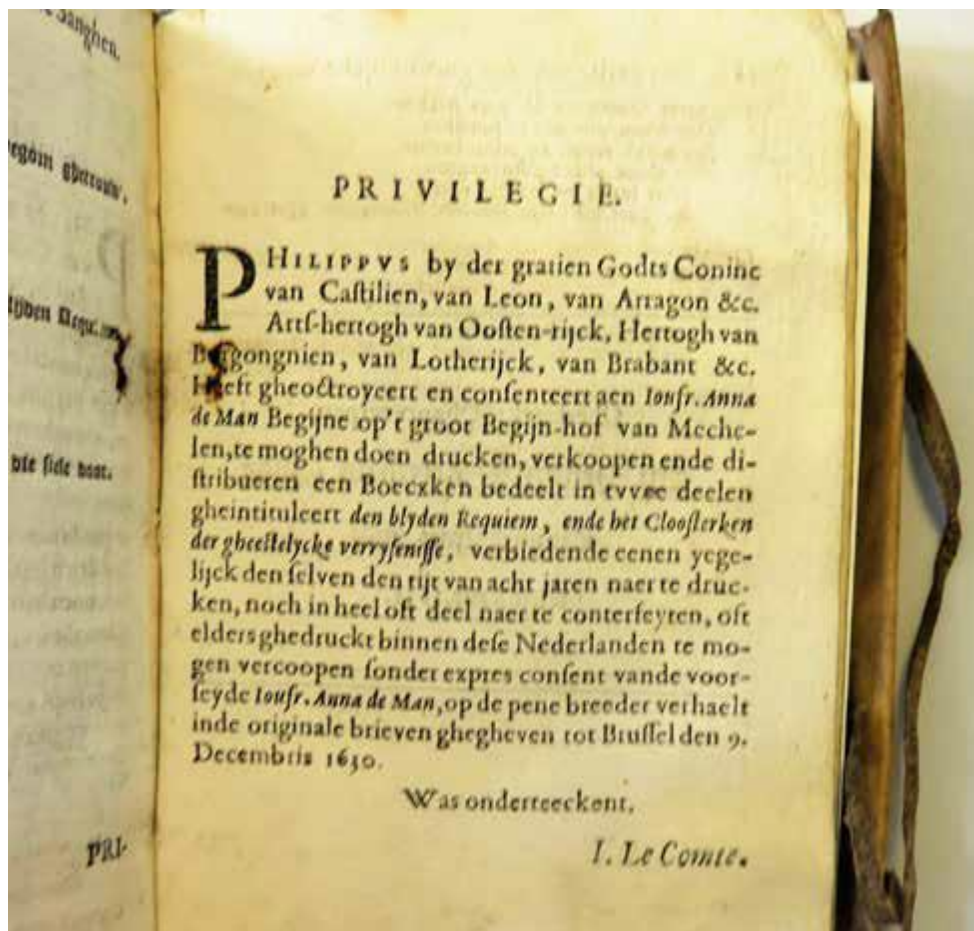

Foto 2

Pater Lucas moet ter voorbereiding van de uitgave van zijn liedboek(en) meer dan normaal op bezoek geweest zijn bij begijn Anna de Man. Voor de begijnen zal dat wel geen groot probleem geweest zijn, want hij werd als geestelijk leidsman in het Mechelse begijnhof hoog gewaardeerd.¹⁷ Dat hij daardoor vanwege zijn medebroeders moeilijkheden ondervond, kan niet worden uitgesloten. Hoewel er op het Mechelse Begijnhof een aantal paters kapucijnen betrokken was bij de geestelijke leiding, was de geestelijke begeleiding van vrouwen toch steeds een 'betwiste zaak'. Voor die begeleiding was niet alleen de toelating nodig van pater gardiaan, maar ook van pater provinciaal.¹⁷ In het begin mochten de paters zelfs geen biecht horen bij vrouwen. Later was het wel toegestaan, maar enkel als de biechtstoel in goed verlichte kapellen stond en de biecht werd afgenomen door reeds oudere paters (kwestie van de kat

niet bij de melk te zetten).¹⁸

In artikels over *Den Boeck der Gheestelijcke Sanghen* wordt onder anderen door pater Hildebrand¹⁷ aangehaald dat pater Lucas, mogelijk door de zogenaamde problemen met zijn medebroeders, naar het afgelegen St.-Winoksbergen werd overgeplaatst. Problemen moet hij daar niet ondervonden hebben, want hij werd er zeer snel pater gardiaan.

Vanaf 1639 kon het boek ook buiten het begijnhof worden verkocht. Waar pastoor Mermans, begijnenpastoor van 1677 tot 1697 en stichter van de fundatie van het Sint-Jansconvent, het boek gekocht heeft, staat niet vermeld. In het boek staat enkel vermeld dat het toebehoorde aan 'Jo Meermans, fondatie'.⁵

Voor-reden op den Blijden Requiem

In de 'Voorreden' beschrijft Lucas van Mechelen onder meer waarom hij deze liederen schrijft (gedeeltelijk vrij vertaald):

1. 'Opdat door deze dicht-liedekens onze ziel tussen haar dagelijkse arbeiden verdriet zou verlicht of vermaakt worden... want onze natuur verheugt haar zo in de gedichten...' (citaat uit een homilie van de H. Chrysostomus, † 407).
2. 'Opdat ons deze liedekens zouden dienen tot een tegengift van het kwaad, tot het welke onze natuur zozeer is genegen, en door geen middel *lichtelijcker* in onze ziel wordt gestort dan door de kunst van het dichten en de zoetigheid van de zangen. Geen krachtiger middel hebben Venusgezellen om de harten van de jonkheid te ontsteken in haar vuur: ja het kettersvenijn heeft deze weg gevonden, om daardoor binnen te dringen in de harten van de *simpelder ghemeynthe*... zo is de ketterij in Frankrijk begonnen en als de pest voort gesprongen door het *beworp* van *dicht-liedekens*, voor het simpel volk uitgestrooid'.
3. 'Opdat zij ons dienen om ons hart van zijn gewoonlyke verstrooidheden te ontstelen, en op te rechten tot God...'
4. 'Omdat de gedichten en liedjes een van de aller bekwaamste instrumenten zijn om God almachtig te loven, en te volbrengen hetgeen (koning) David *practiseerde*... zo hebben veel H. personen dit middel aangenomen tot dankzegging van de Heer'.

Beweegredenen twee bevat een aantal formules die in min of meer gewijzigde vorm herhaaldelijk terugkeren in de inleidingen op de talrijke geestelijke liedbundels van de 17de eeuw, die als wapen tegen de hervormers (protestanten) werden gebruikt.⁸ In feite is de uitval van Lucas van Mechelen tegen het kettersvenijn niet ter zake: zijn bundels bevatten immers geen enkel lied dat tegen de hervorming is gericht.⁸ Waarschijnlijk werd deze tekst door de auteur(s) gebruikt om zich te beschermen tegen censoren die in teksten, vooral mystieke, op zoek gaan naar woorden en zinnen die van het leerstellige geloof afwijken.

Inhoud

In dit artikel kan ik slechts kort de inhoud van Lucas van Mechelens boek bespreken. Voor een uitgebreide bespreking en verklaring van de mystieke teksten verwijs ik graag naar de publicatie van Prof. em. Dr. Karel Porteman *De mystieke lyriek van Lucas van Mechelen (1595/96-1652)*.⁸ In dit lijvige document staan ook de beschrijvingen van het *Cloosterken der gheestelycke verryssnisse* en *Den droeven Allelulia*.

Het boek telt 142 liedteksten, waarvan de eerste strofe voorzien is van een dubbele muzieknotatie [*Superior (Superius)* en *Bassus*]. Elke beginstrofe wordt driemaal gedrukt: eenmaal in de tekst en tweemaal onder de muziek. Bij 106 liedteksten zijn bovendien een of meer wijsaanduidingen aangegeven (een voorbeeld daarvan wordt in Foto 3 getoond). De liedteksten werden van muziek (meestal bewerkingen van bekende melodieën) voorzien door kapucijn

Tiburtius van Brussel (Frans van den Berghe, pater Francois Tiburce, overleden in Lier tijdens de pestverpleging, 1669).

Foto 3: Die Innighe: hoe dat die Salighe het woord Godts hoorde. Op de wijs van: In dulci jubilo.

De verkoopprijs van het boek heb ik niet gevonden, maar dit omvangrijke boek met de vele muzieknotaties moet begijn Anne de Man veel geld gekost hebben. Praktisch was deze vormgeving niet. Dikwijls staat de *Bassus* op de keerzijde van de bladzijde waarop de *Superius* is afgedrukt. Elke zanger moet dus zijn eigen boek hebben.

Cort begriip van 't inhoudt deses boeckx

De bundel is opgevat als een samenspraak tussen een *Innighe Siele* en een *Begheerighe Siele*. *Innighe* verhaalt aan *Begheerighe* de mystieke opgang van *Salighe*, wier uitvaart zij heeft bijgewoond. In de titel van het eerste lied luidt het als volgt:

'Samenspraak van twee devote zielen vertellende malkander het leven van die Zalige in God gestorven ziel'.

Het verhaal is allegorisch en valt uiteen in twaalf fasen van *Salighe*'s opgang.⁸ (zie Foto 4)

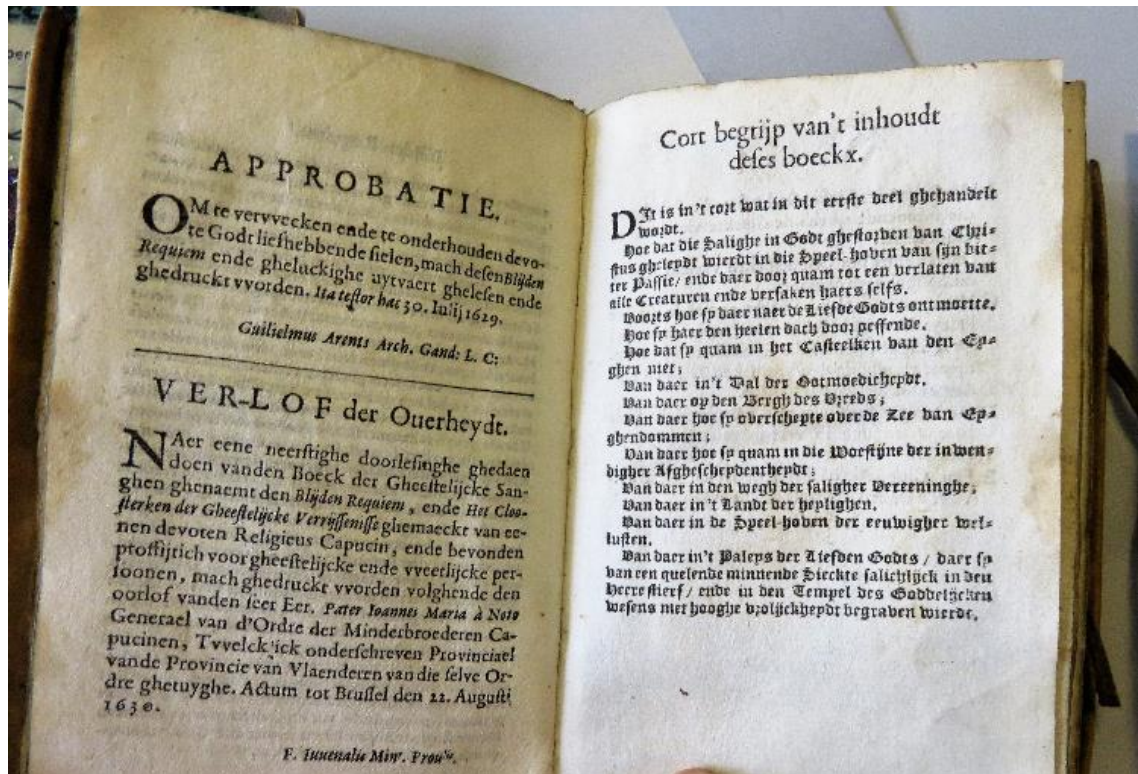

Foto 4

Deze 12 fasen worden hieronder vermeld, met een lichte aanpassing aan het huidige Nederlands (de cijfers geven het aantal liederen aan). Dit is in het kort wat in dit eerste deel (*Den blyden Requiem*) behandeld wordt:

1. Hoe dat die Zalige in Godt ghestorven van Christus gheleydt wierdt in die Speel-hoven van sijn bitter Passie/ ende daardoor kwam tot een verlaten van alle Creaturen (schepselen) ende versaken haers selfs (10).
2. Voorts hoe sy daarna de Liefde Godts ontmoette (13).
3. Hoe sy haer den heelen dach door oeffende (24).
4. Hoe dat sy quam [kwam] in het Casteelken van den eyghen Niet (11).
5. Van daer in 't Dal der Ootmoedicheydt (9).
6. Van daer op den Bergh des Vreeds [inwendige vrede] (17).
7. Van daer hoe sy overschepte over de Zee van Eyghendommen (10).
8. Van daer hoe sy quam in die Woestijne der inwendigher Afscheydentheydt (8).
9. Van daer in den wegh der saligher Vereeninghe (5).
10. Van daer in 't Landt der heylighen (8).
11. Van daer in de Speel-hoven der eeuwigher wellusten (9).
12. Van daer in 't Paleys der Liefden Godts/ daer sy van een quelende minnende Sieckte salichlijck in den Heere stierf/ ende in den Tempel des Goddelijcken wesens met hooghe vrolijckheydt begraven wierdt (18).

De laatste vier fasen kunnen als volgt worden samengebracht: *Salighe* komt, na haar tocht door de woestijn, terecht op den *Wegh der Saligher Vereeninghe*, die naar het Landt der heiligen en de speel-hoven der eeuwige wellusten leidt, waar zij het *Paleys der Liefden Godts* vindt en sterft. De mystieke opgang van de *Salighe* vinden we terug in de gravure (Foto 5) die op deze korte inhoud volgt.

Foto 5: De gegraveerde allegorische prent is een voorstelling van de mystieke opgang van de Salighe. A (rechts bovenaan): is het Paleis van Gods Liefde, waar de Salighe in God stierf. B (links bovenaan): de Tempel waar de goddelijke wezens de Salighe gaan 'begraven'. C (ongeveer in het midden): de 'begrafenisstoet', begeleid door musicerende engelen. D (rechts onderaan): de Innighe Siele vertelt aan een Begheerighe Siele over de uitvaart waarop ze aanwezig geweest is. E (rechts onder A): een klooster van religieuzen die de uitvaart aanschouwen. Onder de prent in het Latijn en het Nederlands een tekst uit de Openbaring van Johannes: *Beati mortui qui in Domino moriuntur... Zalig zijn de doden die in de Heere sterven... (Apoc. 14, 13).*

Hoewel hij een specialist van de Spaanse mystiek, Marcellianus, als novicemeester had, was de invloed van de grote Spaanse mystici op de geschriften van pater Lucas minder groot dan verwacht.⁶ Lucas' liederen zijn vooral beïnvloed door de grootmeesters van de middeleeuwse mystiek uit Brabant, Ruusbroec en Herp (die zelf veel van Ruusbroec heeft overgenomen¹⁶), en het Rijnland, Joannes Tauler⁶ (en/of de pseudo-Tauler). Het minder gebruikmaken van teksten van de Spaanse mystici zal ook wel een uiting geweest zijn van anti-Spaanse gevoelens. In zijn teksten heeft pater Lucas de leer van de algehele zelfverzaking van kapucijn Hendrik Herp¹⁶ verbonden met de leer van de uiterste armoede (traktaat *De Paupertate = de Naervolghinghe des armen leven Christi*⁸) van de (pseudo-)Tauler. Hij heeft deze weten aan te passen aan de vormen van de 17de-eeuwse mystiek.⁹ Niet alleen Herp en Tauler hebben Lucas beïnvloed.⁸ Ook in het door zijn ordegenoot Gabriel van Antwerpen uitgegeven boek *Den grondt-steen der volmaecktheyt*¹⁴ heeft hij mogelijk inspiratie gevonden. In dat boek, dat een 'gemoderniseerde'⁸ versie is van een 14de-eeuws geschrift, *Van eenen stervenden leven*¹⁴, beschrijft Willem Jordaens onder het motto 'Zalig zijn de doden die in de Heere sterven' (Apoc. 14, 13; zie foto 5) het geestelijk sterven, waarbij hij de onbaatzuchtige minne, de gelatenheid en armoede van geest beklemtoont.

Ook de Engelse kapucijn Benedictus van Canfield (1562-1629), die vooral in Frankrijk werkte, heeft via zijn werk *Règle de Perfection* de spiritualiteit van de kapucijnen en niet in het minst van Lucas van Mechelen, vooral op het gebied van de vernietingsleer, sterk beïnvloed.⁸

Ook de Engelse kapucijn Benedictus van Canfield (1562-1629), die vooral in Frankrijk werkte, heeft via zijn werk *Règle de Perfection* de spiritualiteit van de kapucijnen en niet in het minst van Lucas van Mechelen, vooral op het gebied van de vernietingsleer, sterk beïnvloed.⁸

Zoals hierboven al werd vermeld, heeft ook de befaamde mystieke auteur Joannes Evangelista van 's-Hertogenbosch (ca. 1588– 1635) het werk van Lucas van Mechelen beïnvloed. In zijn boek *Ryck Gods inder zielen* (inventaris nummer: B1681⁵) wordt de geestelijke dood opgevat als een noodzakelijke voorwaarde om het Rijk Gods te ontdekken en te bezitten.⁸ Het wordingsproces van dit geestelijk sterven formuleert de kapucijn in vier fasen⁸:

1. *in een grondigh verlooehenen aller gheschaepen dinghen,*
2. *ende een volkomen over-gheven sijns selfs (zelfheid),*
3. *gedaen uyt puere liefde aen Godt,*
4. *door 't bloot geloof inwendigh tegenwoordigh ghenomen.*

Deze vierdeling heeft vooral in het compositieschema (de volgorde van de liederen en de verwoording van de titels) van *Den Blijden Requiem* haar sporen nagelaten. Dat wil niet zeggen dat Lucas Joannes altijd volgt, want in de liederen zelf gaat hij gewoonlijk zijn eigen gang. Maar toch, bij de aanvang van het geestelijk leven plaatst Lucas een aantal overwegingen over Christus' geboorte en lijden. Die liggen aan de basis van de ommekeer of bekering die tot de inkeer en mystieke Godsontmoeting voert. In het tiende lied op pagina 25 vraagt de *Begheerighe* of de *Salighe*, naar aanleiding van deze overwegingen, *oock wel soo kloeck in 't mede wercken als int medelijden was?*

Op die vraag volgt een reeks liederen over de onthechting, die Joannes' schema van de geestelijke dood haast op de voet volgen. Een groot aantal liederen gaat over de geestelijke armoede (armoede in mystieke zin), ootmoed (*ghelijckheydt*, gelijkmoedigheid), zachtmoedigheid en deugden die aan de zaligsprekingen doen denken.

Graag had ik dieper ingegaan op de inhoud en betekenis van de vele liederen die deel uitmaken van bovenvermelde 12 fasen en van het tweede deel, *Cloosterken der gheestelijke Verrijsenissen oft van ontwordentheydt*¹⁹, maar die kunnen niet in een relatief korte tekst zoals deze worden samengevat. Daarom verwijs ik daarvoor graag naar de tekst van Prof. Karel Porteman.⁸ In zijn 'Algemeen Besluit' omschrijft hij de mystieke lyriek van Lucas van Mechelen als volgt: "Het thema van de *Requiem*, of van het sterven dat uiteindelijk leven is, is bij Lucas de krachtbron die het gehele complex van de mystieke voortgang in al zijn voegen bepaalt. Niet alleen het ascetische moment dat de Godsontmoeting voorbereidt, wordt als een sterven voorgesteld, maar ook in de vervoerde verrukking en diepste stilte van mystieke begenadiging blijkt het 'gestorven zijn', het gelukkig 'ontledigd zijn' in God, de ervaringsdominant: als bekroning van de *vita mystica* vallen het lichamenlijk verscheiden en het hoogtepunt van de mystieke *excessus* (dood) samen. Het kernstuk van Lucas' mystiek is het grondige besef dat aan het begin en eindpunt van de onthechting steeds de verheugenis staat van een altijd dieper en intenser wordende Godsontmoeting. In het sterven ligt het geluk. Sterven is God ontmoeten en uiteindelijk met Hem verenigd worden".⁸

Hugo Vanden Bossche

Tekst en foto's

Literatuur

1. Vanden Bossche H. *Begijnen, begijnhoven en het begijnhof van Turnhout*, vzw De Vrienden van het Begijnhof/Brepols Publishers, Turnhout, 2013, p. 138-139.

2. Mannaerts P., Vercammen E. (2004) *Inventaris van de muziekc collectie van het Begijnhof te Turnhout*, Stadsarchief Turnhout.
3. Mannaerts P. (editor) *Beghinae in cantu instructae, Muzikaal erfgoed uit Vlaamse begijnhoven*, Brepols Publishers, Turnhout (2008).
4. Corthals J. *Topstuk in Begijnhofmuseum van Turnhout; 16de-eeuws Processionale erkend als topstuk*, Begijnhofkrant 25 (2009), p. 9-11.
16de-eeuws muziekhandschrift krijgt toppresentatie in het Begijnhofmuseum; Processionale nu ook te beluisteren, Begijnhofkrant 50 (2015), p. 7-10.
5. Vanden Bossche H. (2016) *Inventaris van de boekencollectie van het begijnhof te Turnhout*, verbeterde en uitgebreide versie (2017), www.vriendenbegijnhof.be (zie: artikels en transcripties 1.3). De Universiteit Gent heeft een exemplaar van *Den Boeck der Gheestelijcke Sanghen* (1631) gedigitaliseerd: zie <https://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:000830495>
6. Rombauts E. (1975) Bespreking van *De mystieke lyriek van Lucas van Mechelen 1595/96–1652* (Karel Porteman), Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, p. 152-163.
7. Porteman K. (1977) *Lucas van Mechelen (Gomez Ludovicus), mystiek dichter, Nationaal Biografisch Woordenboek*, p. 530-532.
8. Porteman K. *De mystieke lyriek van Lucas van Mechelen (1595/96-1652)*, secretariaat van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, Gent, 1977-1978; Digitale Bibliotheek van de Nederlandse Letteren, Copyright 2011 dbnl/Karel Porteman, <http://www.dbnl.org/titels/titel.php?id=port004>
9. Van Es G.A., Rombauts E. *Het geestelijk lied der contrareformatie, Geschiedenis van de letterkunde der Nederlanden*, Deel 5 (1952), p. 412- 413; Digitale Bibliotheek van de Nederlandse Letteren; http://www.dbnl.org/tekst/baur001gesc05_01/baur001gesc05_01_0020.php
10. Knuvelde G.P.M. *Zuid-Nederlandse letterkunde 1598-1780. Handboek tot de geschiedenis der Nederlandse letterkunde*, Deel 2 (1971), p. 584; Digitale Bibliotheek van de Nederlandse Letteren; http://www.dbnl.org/tekst/knuv001hand02_01/knuv001hand02_01_0036.php
11. Mertens T. *Een claer verlicht man. Over het leven van Jan van Ruusbroec (1293–1381)*, In: Bos E.P.; Warnar G. (redactie), Uitgeverij Verloren, Hilversum, 1993, p. 79.
12. Teuns S. *De kapucijnen*, http://www.kapucijnen-vlaanderen.be/de_kapucijnen
13. Dlabacova A. *Literatuur en observantie; De Spieghel der volcomenheit van Hendrik Herp en de dynamiek van laatmiddeleeuwse tekstverspreiding*, Uitgeverij Verloren, Hilversum, 2014
14. Vanden Bossche H. (2017) *Begijnen en boeken. De boekencollectie van het begijnhof in Turnhout (deel3), Mystieke boeken: Den grondsteen der volmaecktheyt & Die Evangelische Peerle*, Begijnhofkrant 57 (2017), p. 2-10.
15. Schmitz W. *Het aandeel der Minderbroeders in onze middeleeuwse literatuur – Inleiding tot een bibliografie der Nederlandse franciscanen*, Hoofdstuk XII, De derde grote: Frans Vervoort, 1936, p. 116; Digitale Bibliotheek van de Nederlandse Letteren, http://www.dbnl.org/tekst/schm036aand01_01/schm036aand01_01_0016.php
16. Gielis M. *Jan van Ruusbroec 1293–1381*, Catalogus van tentoonstelling over leven en werken van een Brabants mysticus, Tilburg, Theologische Faculteit, 10.05 -30.09.1982, pp. 75, 76, 85.
17. Pater Hildebrand *De kapucijnen in de Nederlanden en het Prinsbisdom Luik*, Deel IX, Betrekkingen met de buitenwereld, Antwerpen, Archief der kapucijnen, 1955, p. 156.
18. <https://www.sintantoniusaalst.be/historiek/historiek-van-de-paterskapucijnen>
19. *Den boeck der Gheestelijcke Sanghen*, aanwezig in de Universiteitsbibliotheek van Gent, bevat Deel 2: *Cloosterkender gheestelijcke Verrijsenissen oft van ontwordentheydt* (BIB. BL.002037/1) <https://lib.ugent.be/nl/catalog/rug01:000830496> (zie ook: c:stcv:3147327). In de Universiteitsbibliotheek van Leuven is een eerste druk (1639) van het *Cloosterken* aanwezig (KUL-CRA23547) (zie ook: c:stcv:3147373).